

Зэдын аймагай „Коммунизм“ колхоз экономикынгоо хүгжэлтөөр гээдэжэ ябанан колхозуудай тоодо ородог нэн. Хүдөө ажыхы хүгжөөхэ талаар нүүлэй жэлүүдтэ парти, правительствын бэлүүлэн шухала хэмжээнүүдэй ашаар энэ ажыхы түрүү зэргэдэ гаража, ерэхэ табан жэлдэ хэзэ алхам хэхээр хараалба.

АЖАХЫМНАЙ ЭКОНОМИКО ХУГЖЭНЭ

ҮНЭН БҮРИНӨӨ мянган килограмм хүрэхгүй хүн хаагдажа, хонин бүринөө хоёр килограмм болохгүй ноохон хайшалагдажа байхадань, ажыхы ямар олоо орохоо даа. Урдань нимэл байгаабди. Мал ажалбаа байгаабди, тарьян ажыхынаашы олоо багаар абтажа, колхознай аймаг дотороо ехэхэн гээдэгдэ оролон. Тингээд хайшан гээд хүгжэлтэдэ гаража байнабди? Нүүлэй жэлүүдтэ экономикынгоо талаар тула, гээдэжэ ябадаг колхозуудын хүгжөөхын тула парти, правительствын угаа ехэ анхрал хандуулаа. Шухала хэмжээнүүд оло дахин хараалагдахын байна. Энээнэй ашаар ажыхымнай халбаринууд нилээд хүгжэжэ, олоо доход хэхэр абтадаг болобо. Хэрбээ 1960-аад онуудай урда тээ артелимнай олоо доход оройдоод табан-зургаан зуугад мянган түхэриг болодог наа, тэрэнхээ хойшонхи үедэ 200—300 мянган түхэригөөр эмээ хэн.

ульгэр жэшээ харуулжа ябадаг хаалишад, мал адуулагшад мун ла материална талаараа хайнаар урмашуудалдадаг болохтой.

МҮНӨӨ малай колхоздо табан жэлэй түсэб табигдаба. 1966—1970 онуудта ямар хүдэлмэри абуулагдаха болоно? КПСС-эй ЦК-гай мартын Пленумай табиан зорилгонууды бэлүүлэхын тулаа колхозоймнай правлени, партийна организаци гөрיותи хүдэлмэри абуулажа байхай. Ажыхынаа халбаринууды тусхай шалгалтай болгохо, гол түлээ хони, абарта бодо мал үсхэбарилгэдгөөр хараалагдаа. Энээнэй хажуугаар тарьян ажыхыга хүгжөөхөө, нийтингээ малда төжөөл хэхэр тарисаха болоноби. Табан жэлэй турши дотор үнээдэй тоо, 1964 онойхтой сасуулахда, 400 гаран толгойгоор бэлээрхэ, тинхэдэ гол хүрэгтөө 2 мянган толгой абарта бодо мал байлгаад, жэлдээ 1600—1700 центнер үхэйл мяха гурнда тушаадаг болохоби. Мун хонин хүрэгтэй олоошорхо. Хэрбээ 1965 оной январин 1-нэй байдлаар 29 мянга 523 хонитой байба, 1971 оной ахнда 40 мянган хонитой болохоби. Жэлдээ 3—4 мянган центнер хониний мяха гурнда худалдагдажа байхаар хараалагдаа.

Мал ажаллай болон тарьян ажаллай продуктуудай өөршын үнэ сэн хямдаруулахын тулаа нийтингээ малда гэжээд элбэгээр бэлдэжэ байха ёстойбди. Энээнэй баянал табан жэлэй түсэб дотор хараалагдаа. Хэрбээ 1960 ондо малай колхоз ороно тарьян ургасайта 779 центнерын малда концентрат болгонон наа, мүлөө жэлдэ хоёр мянган центнер бэлдэхгээдэ, тинхэдэ 1970 ондо тэрэн 1,5 дахин ехэхгээдэ байна. Энээнэй хамта шамта тажвал 1960 онойхилоо гурба мянга гаран тоонгоор ехэ болохо, мун өбсө-гөрхой хонисо, элбэко мүнөөнэйхилсэ бүри олон гектарта тариха, нийтингээ малыс гэжээдэ хангалдаби.

Продукцийн өөршын үнэ сэн хямдаруулахын тулаа ажаллаа зүбөөр эмхидхэнэ, ороно тарьян болон салшалангай ургасыс дэшиндүүлэхэ хэмжээнүүд хараалагдажа хэ. Колхозной хойшоодо наг шалба болон минеральна үтэжүүлэг хэрэгсэл, газараа үржэлтэй болгохо юм. Түрүүлүүдэй дүй дүршэл үргээр хэрэгсэлдэха байна. Мүнөө үедэ харамж үзэхэдэ, продукци үнөөд үнэ сэн ехэйгээр абтана гэжэ. Тусхайлахда, нэгдөндө центнер хүнэй өөршын үнэ сэн 17 түхэриг 16 мунгата болон байга. Тэрэ жэлд үнээдэй үй багаар хаагдахын, харуулажа, эдэрүүлгэдэ мүнээ зөөри хэхэр гаргалнагдахан байгаа бшуу. Мүнөө энээнэй анхралда абтажа, нү хаали дэшиндүүлэхын түлөө гөрיותи тэмсэл хэгдэнэ. Энэ жэлдэ абтаган хүнэй өөршын үнэ нэгдөндөнийхилоо центнерэй 2 түхэриг 46 мунгөөр хямдарха байна. Тинхэдэ мяха, ноошс болон бусад продукци абалдаа ажаллай гаргана хэхэр хэгдэнэ. Жэйлэхэдэ, ороно тарьяннай бага ургаса абтадаг. Гектар бүринөө 6—7 центнер тарьян хураатаана бшуу. Энэ шарнаа центнер орононой өөршын үнэ сэн долоон түхэриг шахуу болон байга. Саашлаа тарьянлажы газарыс зүбөөр хубаариха, хайнаар адууригтэ хэжэ, агротехническо халбаринуудыс нарынар сахиха, баян ургаса абтадаг болохоби. Ороно тарьяннай өөршын үнэ сэн гөрיותи хямдарха.

Манай колхоз мүнөө үедэ гээдгэлнээ гаража шадда гэжэ хэлэхэ байнаби. Артелимнай экономика хүгжэнэ. Гансахан энэ жэлдэ нийтингээ ажыхынаа миллион түхэриг олоо доход оруулагдаха юм. Энээнэй саашалда колхозинуудай ажалуудалыс хайжаруулаха хэрэгтэ ехэхэн удахалартай. Табан жэлэй түсэбэй дүргэдэхэдэ, манай колхоз жэлдэ миллион олоо доход абтадаг, аймаг дотороо томохон ажыхы болохо бшуу.

Б. МУРХОНОВ, колхозой түрүүлэгш.

Инээгатын найман жэлэй хүргүүлэн байшан.

МИЛЛИОНЕР БОЛГОЖО ШАДАХАБДИ

Энээнэй урда тээ манай колхозыс экономикоор тула ажыхы гэжэ аймаг доторнай хүн бүрэн мэдэхэ байгаа. Тээд мүнөө ондо нютагай хүнүүд юу хөөрэдэгдэ? «Коммунизм» колхозоймнид хамга түрүү шалгалтуудыс абтажа ябашоо гэжээдэ. Зүб даа. Энэ жэлдэ манай колхозой түрүү хонинион Николай Гомбоев үбэлэй хургалдыс олоор абтажа, аймагай эгээл архим шаа—мотоцикл абтан байна. Хөөрдох шангын—400 гаран түхэригэй шифонер Гомбоевын Пыремпиловнай асарла. Нү хаалаар манай колхознуу түрүү ябана. Ингээд ажаллажа байхаданай, мүнөө хүн юу хэлсэчэ гэшээ?

Түсэбнай уришаланш дүргэдгэхэ, табан зорилгодоо хүрэхэби, муугаар ажаллаа наамнай, юу бүтэхэб—өөнээдэ мэдэнэби. Колхозойнгоо амжалта тухай хөөрөжэ байхадаа, зарим дутагдалнууд түрүүшээ хэлэс наамни алдуу болохгүй байха. Юуб гэхэдэ, үшөөл наанаа хүрэхгүй юумэн олон. Абтаган продукциманай үнэ сэн ехэ. Энээн тушаа бага анхалдэ табидага гэшээ. Нү, мяханай үнэ сэнгэ энэ табан жэл дотороо бүри хамда болгохыс оролохо ёстойбди. Энээнхээ гална, техникада муугаар ханданаби. Хөлө эдэрхэ, үсөөн жэлдэ ашаглагдаха ушар али олон үзэгдэдэг. Мун манай колхоздо барилгада лан ехэ мүнгээ зөөри гаргалнагдаа. Заримлаа харгата хэрэггүй юума бүтээгээд, жэл соогоо ханларжа, халажа байдаг шуу. Боллод үзэл даа, хая-я-

Ажыхымнай баяжажа, хүгжэжэ байна гэжэ хэлэхэ байнаби. Энээнхээ урлагша, жаргад он гаргтар, баял ехэ хубилдта болохысгүй бэн. Хоёр-гурбан зуугаад мянган түхэриг олоо доходтой гаргад жэл-

түсэбнай уришаланш дүргэдгэхэ, табан зорилгодоо хүрэхэби, муугаар ажаллаа наамнай, юу бүтэхэб—өөнээдэ мэдэнэби. Колхозойнгоо амжалта тухай хөөрөжэ байхадаа, зарим дутагдалнууд түрүүшээ хэлэс наамни алдуу болохгүй байха. Юуб гэхэдэ, үшөөл наанаа хүрэхгүй юумэн олон. Абтаган продукциманай үнэ сэн ехэ. Энээн тушаа бага анхалдэ табидага гэшээ. Нү, мяханай үнэ сэнгэ энэ табан жэл дотороо бүри хамда болгохыс оролохо ёстойбди. Энээнхээ гална, техникада муугаар ханданаби. Хөлө эдэрхэ, үсөөн жэлдэ ашаглагдаха ушар али олон үзэгдэдэг. Мун манай колхоздо барилгада лан ехэ мүнгээ зөөри гаргалнагдаа. Заримлаа харгата хэрэггүй юума бүтээгээд, жэл соогоо ханларжа, халажа байдаг шуу. Боллод үзэл даа, хая-я-

Тосхойм Шарайшала ондоо болоо урлагша, дүрлэ, нямэ бшнээр барилдын харгалдаа модо буюу гооруулажа хайланш колхозоймнай байнаан амдэжэ ябанадалтай болно 1959 ондэ найман жэлдэ олоон энээн олоон энээн гүүнй барилдэ таяа оруула Залуу үшөөл хэрэгтэ бүри багшанарай дэлэмэри ябуу хойонгоо абалсажа, Ахалагша манай отарыс ябажа, шөөс Тинхэдэ мшшуул, комсомоний бүржүлгэ хонингүүнй рууна. Тэрэ комсомоний тарь Василий рилна. Энэ хонингэй харгалнай колхозоймнид дектив хөршнэн. Тингээ шагнаглаба Манай Николай хайхан Кузнецов дажа, ашаглада. Тэрэн ошлууча ехэ залуу, ушаланш библиотекэ ашагаа тухал шааруугата хайхан хүн бүхэн бай-

1959 ондэ найман жэлдэ олоон энээн олоон энээн гүүнй барилдэ таяа оруула Залуу үшөөл хэрэгтэ бүри багшанарай дэлэмэри ябуу хойонгоо абалсажа, Ахалагша манай отарыс ябажа, шөөс Тинхэдэ мшшуул, комсомоний бүржүлгэ хонингүүнй рууна. Тэрэ комсомоний тарь Василий рилна. Энэ хонингэй харгалнай колхозоймнид дектив хөршнэн. Тингээ шагнаглаба Манай Николай хайхан Кузнецов дажа, ашаглада. Тэрэн ошлууча ехэ залуу, ушаланш библиотекэ ашагаа тухал шааруугата хайхан хүн бүхэн бай-

В. БАЗАРОВ, колхозой гшүүн.

АЖАЛ ЖАРГАЛ АСАРДА

Энээнхээ урдахи шэнги бэшэ даа, мүнөө наанаадамни, газар дайдамнай уужам тэнгитэн болон шонги үзэгдэдэг. Яахадаа тингэнэ гэшээ? «Ажал гэшэ» жаргал асардаг гэжэ хүнүүд хэлсэдэг ха юм даа. Унхөөрөөшын тини. Хөшын арасаагүй. Бүүлэй үедэ манай колхозой гшүүд нийтингээ ажал хуадамэрида эдэжхитэйгээр хабалдадаг болоо.

Колхозойнгоо хүгжэжэ, гээдэ дэлнээ гаража байхада, билээр омогорхохыс гэшээбди. Ушөө ажалша хүнүүдээрэ омогорхоноби. Манай колхоздо нийтингээ ажалда хэдэн арбаад жэл худалжа, ажалша нэрээрэ суурханаа хүнүүд олон. Колхозойнгоо гшүүн Пыремпил Гындуновна Бадмажапове хэл мэдэхгэй! Энэ эхэнэр 29 жэлдэ туршада гансал хонин ажал дээрэ худалжа ябана. Хайнаар ажаллаханайгаа түлөө гурэн түрэнхөө хайрада хүртээн. «Хундэлэй тэмдэг» орденээр шагнагдаа нэн. Колхозоймнай түрүүлэгш Бато Лубсановий Мүрхонов арбан табан жэлдэ

таһалгаргагүй ажаллажа ябана. Убсуундээ Лениной орден зүүжэ ябадаг. Олон хүнүүд коммунист ажалай ударнигэй нэрэ солотой болохонй. Мүнөө колхозойнгоо табан жэлэй түсэб хараалажа, ажыхыга улам саашаанд хүгжөөхэ зорилго табалда байхада, үшөөл хайнаар ажаллажа байнаби. Энэ табан жэлэй туршада манай артель жэлдэ миллион түхэригтэй олоо доход абтадаг болохо юм. Энээнэй түлөө ажаллаша ёстойбди. Нү арбаад жэлэй туршада хонин ажал дээрэ худалжа байна. Унгарнэ үбэл 672 эхэ хонидыс хургалуулжа, зүүн эхэ хонин бүринөө 106 хурга абтажа, тус бүринөө 22 килограмм шэг-жүртэй болгохо, эхэнүүдхэнь

Манай колхоздо мэргэжэлтэд олон ажалдадаг болоо. Энээн тон хайшаалтай. Мүнөө ажаллажа байхан зоотехникүд, ветеринарна хүдэмэрилэгшэд, агрономууд булта дунда болон дээдэ хүргүүлн дүргээн.

ТАБАН ЖЭЛЭЙ ЗОРИЛГО

Продукци абалга:	1964 он	1970 он
Хүн	6023	10000
ноошс	659	1210
мяхан	4244	6000
Малай тоо толгой:		
Збэртэ бодо мал	1790	2000
тэрэ тоодо үнээс	595	1000
хония	29523	40000
Нийтын олоо доход (мянган түхэригөөр)	779	1.342
Ажалта үдэрэй түлөөн (Нэгэ хүнэй 1 үдэрэй ажал дээрэ гаргахда)	2-84	3-70

Колхозой автогараж.

НИКОЛАЙН НЭГЭДЭХИ ШАН

НИКОЛАЙН хүни бэрххээ, тэнгэри хэхэр сахилгаалжа, аадаг бороо адхаржа байба. Тэгтэс газар хоёрой нэгдэлэнгэл, сахилгаанай сахилжа, бороогот хүнгөөр адхархан шэнги шааяжа байхада, ноорын хүрэгбэгүй. «Бороо үдэрөөшын, хүннөөшын адхаржал байха, юун болоно гэшээбди. Сабшалагдажа байхан үбэнэй хургалдаггүйн байна» гэжэ ханаата болонго. Улабашегүй үр сайжа, гэгтэрин шарай баруун хойноноо сэлмэжэ захалба. Аадааража байхан бороошын гансата тогтоо, Николай хубсэлжа оробо. Тингээ хуураара, отарынаа хонинион Галса-Сурэн Дамбиевтай газар гараад ябыхын харажихила: — Ээ-э, тамнай хонидоо харалхад ёшоороо хараха болобо. Үбнээс хургажа абатараа, намта сүлөө болохогүйн бээ. Би мүнөө колхозойнгоо контородо ошохоно. Тингээд сабишалан дээрээ гаргахда. — Тингээд болоод та даа, контородо удаан болохо гүт? — Яражал үзэхэбди. Үбншэл хүжээжэ байха. Отделенимнай зоотехник Галсан Цыбиковий контородо захюулаа юм. Үржүүлэг тухайд хөөрөлдэхээ ханаа абда даа. Правленин контородо Николайн ерэхэдэ, наранай түнхэн уудын оройе сохижо. Бүрэн-Халнай хангалда унаар манан хөөрөөр адхарлаба. Тэнэ отделеним

зоотехник Галсан Цыбикович Батуевтай үүлшэна: — Николай хонидоо үржүүлэхэ халамнай орожо байна. Бэлэн болоо гүт? — Пунктмай бэлэн. Үрэ зөөжэ ахилсэ наам, хээшын ажалда орохоби. Үбнэ хургалдын хажуугаар үржүүлгэ ахилхээ байхада. Николайн сэдхэлдэ олон бололтууд ороно. «Ажалтайгаа хэлшын хунда наа, туйлахал байха. Нэгдөндө Катэ сабаганин пункттэ ажаллаасаа нэн. Мүнөөшын жэлдэ хүргүүлгэдэ орогтоо туйлахалсажа байха. Хамга хүсөөе гаргалжа ажаллаха сэг болодоо» гэжэ Николай шэбтээ. Тэрэнэй зоотехниктэй хөөрөлдөөд. Инээгатын сабишалан дээрэ ерэхэдэ, үбнэ хургалтада туйлахалсажа ерэхэн пенсионерүүд Найзан Дамбаев, Дамби Цыбикжапов, Шираб Аювөө гогшал үкдэ ажалтэ гаранхай байба. Хүннөөд бороо орожо, тармагта ябахгүй халам, Николай энэ үдэр гэр хажууг баряад сабишалажа оробо... Хониншодой ажал ехэ даа. Үбнэ гэжээд бэлдэхэ харалтэй, үржүүлгэ хөөрөгтэй. Хажуугаар хонидоо адуулаха таргалуулаха лухада. Отара дээрэ хэгдэлгэ элэхүи хүдэмэри Николай Гом-

боев лэ эмхидхэнэ. Тээд энээнэй арба гаран жэлэй туршада гансал хонин ажалда ябана хүн. Дүй дүршэлтэй болоо. Энэ жэлдэ старалан 44 гектар сабишалан даалгагдажа үгтэнхэй. Мүнөө хажуугаа далайжа ябахдаа, энэ сабишаланга «тарээр лэ шударжа абтажа шадахаби, ехэ үбэн ахтэ наа» гэжэ ханаанаа дуртэ. Бүүлэй хонин жэлүүдтэ колхозой хониншод өвөдэнгөө хүсөөр отарнуулаха үбнэ абтадаг болоо. Энээнэй Николай хэхэр хайшаалдаа. Хургалтаа эдүүхэ гэжэ бүришын хайхан үбнэ соможо абтаа. Урлань ямар байдаг нэм даа, полелой бригаданууд үбнэ бэлдэдэ, тингээд хубаарилдаг байгаа. Туд абалтын үедэ хайхан үбнэ байсагүй. Хол шухаян гаржал байха. Бөрхөгтэй сэг үзэхэдэг нэн. Николай энээнэй өөрөөшын мэдэгдэг. 1965 оной өгүст нара нэн. Полелой бригадин бригадээр Николай ажаллажа байхада, тэрэнэй нэгтэ прөвленин контородо дуудуулаба. — Энэ жэлэй хүрээжэ даажэ абахэ хүнгүй байнаби. Бригадана хонин үгэхэ болохоно, болгодо үзэтэй.—гээд, колхозой түрүүлэгш Бато Лубсановий Мүрхоновий тухалсажа. Николай боллодо болохо хуунаа:

— Намай оруулхалатнай яаха юм. Бригадээр ажаллаха хүн олонодо бээ,—гээдхиб. — Харажал үзэхэ болообди даа. Хонин ажал дээрэ холдодо худалжа хайн хүнүүдэ олоогүйдэ боллод байна. Тэрэнхээ хойшо хэдэ хоног үнэгээр, колхозой правленин зүблөөн боложо, Николай хонин ажал дээрэ худалжээ гараа бэлэй. Хөбар орой гурэн 500 эрэ хургадыс анха түрүүн дажа абтаа. Тээнээ тобир тарган үбэлжүүлжэ, барга томо эрье хонид болгожо, гурэндэ тушаагаа бөлэй. Тинхээнэйгээ удаа нарин ноошотой түлгүүрүүдэ абтажа, олохон жэлэй турша дотор хургалдуулан байха юм. — 1959 ондоо хойшо манай колхоздо нарин ноошотой хонид олошоржо ахилган юм. Олоо доход хэхэр абтадаг болоо нэн. Мунни лагад отарын хониншод толгой бүрин дунда зэргээр 4 килограмм 700 граммнаа дошо ноошон нэгтэшын абтаугүй. Зүүн эхэ хонин бүринөө 81—95 хурга абтажа байгаби,—гэжэ нүхэр Гомбоев ханаанаа хөөрэнэ. Зарим жэлүүдтэ бүри ехэ амжалта туйлахан байна. 1962 ондо зүүн эхэ хонин бүринөө 95 хурга абтада, хонин бүринөө 5 килограмм 500 грамм ноош хайшал-

халань, колхозойн правленин грамотаар шагнаган. Тингээд республикын хониншодой зүблөөн хабалдагсажа, мун лэ үнэтэ шадла хүртээн байха юм. Энэ хониншод тини хүнээ мэдэгдэхгэй! «ниюуса» арганууд байдаггүй. Хамаг юмээс оролодо бол бүтээлэг заншалтай. Николай хониншод ажаллажа байхада, хэлэ ехэ бэрхшээдтэйшын сагай тула наан, туйлахал гаргалаа оролоно. Үбэлэй хүйтан сагта үбнэ тэжээлэй хомордоношын үдэрүүд тохолодо, үбэлэй хургалын абажа байхалан, хөсүү байдалшыс үзэгдэн. Нямэ ушарай дайралдахада аргынш олохо, хонидоо туран зүблэнгүйгөөр, хургалтаа гаргалуулгүйгөөр олоо оруула. Олон жэлэй туршада ажаллажа байхада хониншын зунай бэлээрин үлээ, намарай нэрүүн сагта хайнса таргалуулажа абахда, үбэлжээд хунгэхэнөөр үнэгэрлэг гэжэ Николай ажаллажа, энээнэй хүсэл ойлгожо абтан байна бшуу. Үбнэ тэжээлэй хоморхоншыс байбад, тарган хонид тэсэлсэжэ гарана. Тамир хайнтай хониншод тобир дорюун хургал абтана. Саг соой үржүүлгэдэ байхада хубайраагүй. Үбэлжэтын үедэ тургагтэй хониншод ноохон хэхэр хайшалтадана ха юм даа.

Николайн бэлэ Т. ГАРМАЕВ, манай тусхай нэр.

